

Politicorum Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. V. Alij honores regibus exhiberi soliti.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](#)

Vota publice nuncupari magni honoris erat. Nam pro principibus, atque alijs bene meritis siebant. Pompeio ægrotante tota Italia vota nuncupauit. Tiberius pro nepotum salute, negauit debere nuncupari. Quo indicat, non tam saluti corum nuncupatione illa publica consuli, quam honores augeri.

Alio modo vota, pro Christianis Principibus suscipiuntur, cum salus eorum diuino Numini commendatur. Initium hoc ex præcepto Pauli, concebris deinde verbis à Constantino traditum est, Euzebius de vita Constantini: *Ipsa (Constantinus) faciente pœculationis erat instrutor omnibus militibus. Romanal lingua ita omnes dicere iubens. Te solum Deum nosimus, te Regem cognoscimus, te auxiliatorem inuocamus, per te vivimus, per te hostibus superiores sumus, tibi accepta referimus bona, quibus fruimur, à te bona ventura expectamus, omnes tui supplices sumus, nostrum Imperatorem Constantium, & filios eius Deum amantes, in multis annos, ut saluos, & vitæores custodiæ, te oramus.* Atque hinc omni die, publice oratione, Principum in Ecclesia nominatio mentem peragitur.

Plurimum absunt sane ab illa adulazione Principes eximij, omnibusque post saeculis ad imitationem propositi, qui magni Constantini exemplo, libellos sanctissimarum precium vobis suis, suorumque ediderunt; omnemque suam & in Principatu securitatem, & in domestica vita felicitatem à Deo dependere, non ab opum vi, & robore militum intellexerunt. Et profecto prosperos eorum successus, & honoratissimam longeuitatem diuina potentia cunctis documento esse voluit; felices esse eos, non qui diuinis honores æmulantur, sed qui diuinum Numen ex animo colunt. Neminem nomino, cum quia prius non sint Principes, & Principum liberi, tum ne quis alienæ pietatis obrectator, inuitus audiat, quod voluntibus lubens Deus magno præmio condecorat.

CAPUT V.

Alii honores regibus exhiberi soliti.

In titulis maxima ci mundi luxurias.
§. I. **M**oderata fuit titulorum apud veteres ratio, donec minoribus appellationes majorum attributa cogerent, nouas adulaciones honoratores decernere. Maxime hisce titulis delectati sunt Imperatores: Ut vocarentur, Pij, Clementes, Manucti, tranquilli, Optimi.

Sereni, Felices, Celsi, Maximi, Domini, Triumphantores, Augusti, Antonini, Flavii, vel à viatis gentibus, Germanici, Dalmatici, Parthici, idque vel seorsum, vel addita adulacionis coronide Germanicus maximus, &c.

Nunc Principem nullum nisi superlatius compellamus; Clementissimos, Inuitissimos, Illustrissimos, Serenissimos dicimus. Hoc etiam non sine veterum exemplo. S. Leo ad Leonem Imperatorem in hæc verba scribit: Τοῦ ταρεψενδόξω, καὶ γαληνοῦτον νικήσαντα βασιλεὺν, ταρεψενδόξε, καὶ ημεροῖτε, η ἡ ημερότης, ναὶ δὲ λάσια. Super glorioso, & serenissimo filio Leoni Augusto. sacratissime, supergloriose, mansuetudo, & prudenter. Pietatis titulum, ut iusti, dicerentur inter primos arrogarunt; Antoninus cognomine Primus est dictus Pius. Quanquam alii ita vocarentur ante Antoninum. Diversa tamen ratione veteres, & Chri-

stiani Pij dicti sunt. Illi à superstitione, vel affectu in partiam, & parentes, ut pius Aeneas: Nostri à vero religionis studio. Postea vero in omnibus pene inscriptionibus legimus. Pius, Felix, εὐσέβης, εὐτυχεῖς.

Clementia titulum omnes, & mansuetudinis omnes, qui barbari proflus non fuerunt, quamvis crudelis essent, amarunt. Eodem pertinent mansuetudo, tranquillitas, quod posterius peculiare Regibus Gothorum fuit; Cassiodor. lib. 6. *Tranquillissimi dicuntur, quod maximos rerum turbines, ipsi immoti, & vultu legis regant, ac componant.* Optimi dicti sunt præcipue Marcus Philosophus, & Alexander Seuerus.

Ad mansuetudinis, & clementiae ornamentum *Serenitas* pertinet, Serenitas, siue Humanitas, quam γελασίην titulus nunc Græci vocant; Oportet enim Principis vultum esse *sicutatus*. Solis instar, quo subditorum animi exhilarantur, & sperant. Paulo inusitatior fuit titulus Φίλος, & φιλάδελφος seu celstudinis. Nunc vero inter Christianos Principes, *sicutatissimus*, sumptus vero est ex Apostolo Rom. 13. v. 1. vbi vocantur εξεράνιστε περιποτεστατε *supereminentes*. Hoc enim celstudinis vocabulo indicatur.

Superbum *Maximi* nomen nunc pene desit, quemadmodum & *Triumphatoris*, Augulti perpetuo manit, & Domini. Gentium deuictarum tituli initio quidem ex vero, postea ex adulacione fuere. Theodebertus Rex Franciæ intollerandum judicabat, quod Justinianus Rex in Regijs edictis, Francicus, Alemannicus, Gempedius, Longobardicus, quasi eas gentes in seruitutem redegitset, vocaretur. Agathias libr. 1. Nunc præter ordinarios & communes titulos, Galliæ dicitur Christianissimus, Hispania Catholicus, Britanniae defensor fidei.

Gratissimum omnium fuit, cum dicerentur Patriæ, si à libera, non oppressa patria, ita vocarentur. Roma quidem Ciceronem semel ita nominauit, sed monstra Principum deinde coacta in eundem honoris gradum eduxit. A Cicerone cepit, sed titulum tam honoratum oppressor patriæ Julius adhuc viuente Cicerone rapuit, Augustus, qui Ciceronem patrem patriæ inimicis prodidit, idem nomen occupauit, libr. 1. Fastorum, sed non sicut intra mediocrem adulacionem seruitus,

Iamdudum, inquit Naso, tu pater orbis eras

Orbis pater.

Hinc apud Horatium, Pater orbium, libr. 3. Od. 4. & Statius libr. 4. syluar. *Salve magne parens mundi.*

Videntur & veteres non dissimili honore gauisi, inde vocati sunt Reges Palæstinorum אָבִי מֶלֶךְ Pater meus Rex. Hinc nonnulli titulum eum Iosepho à Pharaone tributum arbitrantur, Genes. 41. 42. *Fecitque eum ascendere super currum suum secundum, clamante pricone, ut omnes cora eo genu fletarent.* Sic enim אָבִי multiinterpretantur. Quasi dictum sit: Pater tener; Chaldaeus אָבָא רַמְלָכָה ille pater Regis, nārabīc Regem significare ajunt. Verum doctiores cum nostro interprete sentiunt, proponit possum, & indicari flexionem genuum.

Alioqui Ioseph vocatum patrem Pharaonis satis indicat, cum cap. 45. vers. 8. *Qui fecit me quasi patrem Pharaonis.* Fuitque ea appellatio frequens in Orientē, ita serui Naaniani Syri, 4. Regum 5. vers. 13. *Pater si rem grandem, &c.* Gratium enim in populos, & familiam est, Principis & Domini nomen in patris appellationem commutare.

Rr 2 §. 2. Exi-

*Initium i-
dolatrie.*

§. 2. Eximus Regum & Principum cultus in statuarum honore fuit. Qua quidem in re D E O soli debitus honos postea creaturæ attributus est. Nam licet amor & ciuilis veneratio statuis initium dederit, ad idolatriam tamen declinavit. Sapient. 14. vers. 15.

Acerbo enim luctu dolens pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem: & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere coepit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Deinde interueniente tempore, conualeſcente iniqua conſuetudine, hic error tanquam leſi custoditus est, & tyrranorum imperio colebantur figmen-za.

Nec alia cauſa Rex statuam in campo Dura, seu vt Iosephus ait: ἐν τῷ μεγάλῳ τῆς Βασιλείᾳ Ορείᾳ collocauit, quam vi in sua ipſe imagine cole- retur. Ita Hieronymus in Daniele 3, vericulo pri- mo. Ea enim cauſa tam ſolennis statua dedicatio inſtituitur, ideo fornax ſucceditur, vt ad noui Diui adorationem omnes compellantur.

Secutus est Nabuchodonosor priorem ejusdem nominis Regem, de quo Iudith 3. vericulo 13. Praecepit enim illi Nabuchodonosor Rex, vt omnes Deos terræ exterminaret, videlicet vt ipſe ſolus diceretur Deus, ab his nationibus, que potuerint Holoferni potentia subiugari. Didicerant hæc tyranni à vetustioribus Belo, aliiſque, quas ad diuinitatis opinionem potentia eue- xit.

*Statuū ho-
nor diuini-
nus datus.*

Diuinos autem honores in statua quæſitos ef- fe docuit constantia ſociorum Danielis dicentium: Statuam auream quam erexit, non adoramus; & mira- culum, quo in fornace defensi ſunt.

Deinde quia Colossa fuit, altitudine cubitorum ſexaginta, & latitudine cubitorum ſex, quo voluit ostendere majorem ſe humana forte eſſe. Hæc enim statua quindecim virorum magnitudinem, ſi cubiti fuere communes, continebat; Si cubiti fuerunt Babylonii, qui tribus digitis communem excedebant, longitudo fuit 67 $\frac{1}{2}$ cubitorum, & longitudinem hominum pene ſeptendecim habebat.

Non alia ex cauſa Deorum statuæ triplo fere humana ſtaturæ altitudinem ſuperabant, Heroum duplo maiores erant communib[us] ſtatuis, inge- gitur ſtata Chaldeorum Regis, eum ſupra Deos efferebat. Colotto Charretiano, qui erat pedum 107. Nero vultus ſuos imposuit, eum Vefapianus ſuſtulit, & Solis caput imposuit.

*Imagini-
Principum
cultæ.*

Quin & Imperatorum imagines adorari in ur- bibus, à Chaldaeis videtur manasse. Refert libro primo de vita Appollonij Philoſtratus in portâ Ba- bylonis fuſile de more exhibitat Imperatoris ſtatuam, & ab intrantibus adoratam.

Namque Romani cum obire Imperium non poſſent imagines ad vrbes mittere ſolebant; ita Constantini Magni imagines Roma ſunt receptæ, ita Aquileia Maximi, Balbini, Gordiani, Herod. li- bro octauo.

Maxime tamen is honor, & ſuperſtitio in ca- ſtris aderat. Imagines enim Cæſarum inter aquilaſ, & ſigna adorabantur, Suetonius, Calig. capite decimo quarto.

Tam milites, quam prouinciales coronis, flo- ribus, acclamationibus imagines Principum hono- rabant, Tacitus libro decimo quarto cereis, & incenſis excipiebant. λαβεται, ſeu labrata diceban- tur, etiam vexillis militariſbus affigebantur. Suetonius in Tib. cap. quadrageſimo octauo. Veget. li- bro ſecondo cap. 6. Tacit. libro 4. Domi etiam colebant, Mart. libro decimo;

Hac mihi qua viola colitur pictura
roſisq.

Ad eas refugium erat instar asyli, euerſiones, colluſationes, & opprobria ad maiestatis crimen referebantur.

Quæ omnia ferri, & multa laudari poſſunt; fi latræ adoratio abſit, ſi non thure, & mero ſacrificient, vt fieri ſolitum Plinius ad Trajanum refert; ſi non radiatum caput diuinitatis ſymbolum effigie- tur, non fedes aurea inter Deos ſtatur.

Inter hæc lubet humanae ſuperbiæ vanitatem ſpectare, & deploare, cum mecum perpendo, quo ſumptu, quo labore tot millia ſtatuariu[m] Principi- bus erēta ſint, cum nunc vix illa, & quidem dubio vultu appearant. Pleraque ſuccelorum inuidia, vel populorum liberrima indignatio protriue- rit.

§. 3. Nunc partim ſtaruæ Principum manent, *Imagines* & magnatum, partim in gentiliſtā ligna mutata *Principum* ſunt. ſpecieſup- Statuarum principalium ea nunc eſt reli-gio, vt omnis abſit diuinitatis cultus; nam vel in plu- locis publicis profanis, vel in templis collocauntur, nullo loco venerationem aliam habent, quam ci- uilem.

Exemplio Constantini Magni, ſic ſtaruæ po- nuntur. Eusebii libro quarto ait: Constantiū in palatio ad portas in imaginibus in ſuperiori veſti- bulo poſitus ſtantem pingi ſolitum, oculis in cœlum erectis, manibus paſſis ſpecie precantis.

Idem Constantinus in templis imagines suas po- ni precepit, vt teſtatur Paulus Diaconus libr. pri- mo. Specie ſcilicet precantis, quod nunc ple- rique imitantur, & laudabili pietate; Sic enim fir- dem teſtantur ſuari. Si enim apostolam ſuam Julianus imagine ſua comprobare conabatur, cur non constantiam hoc modo Principes orthodoxi teſtentur, veramq[ue] religionem? Julianus in imaginibus Iouem exprimendum curauit, quaſi ē cœlo appatens corona purpuramq[ue] inſignia imperii traideret. In eadem tabula erat Mars & Mer- curius intuentes & obtutu ſuo approbantes, tan- quam bello, & eloquentia præcellentem Impera- torem.

Atque hæc publice; priuatim vero plurimum donari, ac gestari Principum imagines ſolent, cuiſi in eam rem numimis, non qua negociaſionibus & contraſtibus ſeruant, ſed principalis amicitia mo- numenta ſint.

§. 4. In locum ferme imaginum ſuccellere, *Inſignia* qua vocant, inſignia, ſue Germanicæ arma. Hac *hieroglyphica loco* enim in moneta exprimuntur, omnibus imagi- phica loco- bus adduntur, ad jurisdictionis indicium ſcribi- imaginum. nuntur, his arces, pontes, telonia, limites regionum inſigniuntur; & quemadmodum olim cum imagi- nes admittebantur, aut dejiciebantur, ſignum erat imperia accipientium, aut recufantium, ita nunc in hiſe inſignibus obtinet.

Originem primam ab Hieroglyphicis Agyptiacis ducent; malo à Prophetis Hebræorum, apud quos eorum erat creber viſus. Ruben, aqua effusa eſt, Catulus, Leonis Iudas, Ifaschar aſinus of- feus, Dan coluber in via, Ceraſtes in ſemita. Neph- thali ceruus emiſſus, Deus lapis Ifraël. Genet. 49. Iofeph quaſi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua Rhinocerotis cornua illius: Gad quaſi leo requieſcit, Dan catulus Leonis, Deuter. 33. Poſtea Daniel quatuor metallis totidem monar- chias

chias assimulat. cap. 3. Deinde quatuor bestiis ex-
primit Spiritus sanctus, regna quatuor, cap. 7.

Hincigitur Romanis Aquila, & Dracones, hinc
signa legionum, clypearum insignia. Nam scuta, cly-
peosque sculpti fuisse, satis ostendit Virgilius, cum
Æneæ clypeum describit, quem ille rerum ignarus, sed
imagine gaudens, attollebat humeris atq[ue] in eo famamq[ue]
falsa nepotum. Et Christianis temporibus Chri-
stus

*Signabat labarum, clypearum insignia Christus,
Pinxit.*

Atque hinc ambitiosa nobilitatis insignia; quod
in scutis, vel Imperatoris imaginem, vel suam, vel
hieroglyphicum aliquod quo animum, vel virtu-
tem, aut praeclara gesta militariter præferrent, ho-
rum potestas pingendorum à Ducibus concedebat-
tur, alioqui militabat inter vulgares,

Parmaq[ue] inglorius alba.

Hac quoque Pœnis visitata, Hasdrubalis clypeus ar-
genteus cum ipsius imagine inuentus est, ut Liuius
libro 25.

*Signarunt
varie anti-
qui.*
His quoque insignibus literas signabant, cum
hoc olim arbitriatum fuerit. Nam Augustus va-
riauit: *Diuus Augustus inter initia Sphinge signauit. Diuus
in matris annulus tam indiscreta similitudinis inuenierat.
Altera per bella ciuilia, absente eo, amici signauere Epistolas,
& edicta, queratio temporum nomine eius reddi postulabat,
non infacto lepore accipientium, ænigmata ferre
eam sphingem. Quin etiam Mæcenatus rana per
collationem pecuniarum magno in terrore erat. Au-
gustus postea ad cuitanda conuicia sphingis, Alexan-
tri Magni imagine signauit.*

Posteri Principes Augufti imagine signarunt,
quam in gemma exprefſit. Mutata igitur lignandi
ratio, ut Plinius libro 37. cap. 1. nat. hist. In quo
& illud mirum: Intercatiensem illum, cuius patrem Scipio
& myltianus ex provocacione interfecerat, pugna eius effigie
signasse. Vulgato Sironis Praconini sale; Quidnam
fuisse facturum eum, si Scipio à patre eius interemptus esset?
Tu vero lector, quid putas eos fecisse, qui spectato
aliquo facinore laudem meruissent? cum omnes la-
pides plenos gesti centurionatus, aut decurionatus,
tribunatus, accepta corona naualis, muralis, seru-
ticuius, alijsque rerum gloriationis œllica insigni-
bus videamus, quæ deinde cum gemmis, & annulis
ad haeredes transierunt.

Atque hæc de Principum insignibus, quæ o-
lim eo modo, quo nunc visitata non fuere. Deorum
tamen certa fuisse, constat ex fulmine Iouis, ægide
Palladii, clava Herculis, caduceo Mercurij, aliis
que.

Atque hoc nobis Plinius antiquitatis fidus au-
tor, etiam cum vix credibilia narrat, prudenter in-
sinuat. libro 37. cap. 1. Post hunc annulum regia fama
est gemma Pyrrhi illius, qui contra Romanos bellum gesit:
namq[ue] habuisse traditur Achaten, in quo nouem Musæ, &
Apollo citharam tenens stellarentur, non arte, sed sponte na-
ture ita discurrentibus maculis, ut Musæ quoq[ue] singulis sua
redderentur insignia.

Hoc qui credit, per me quoque licet credat,
Apollinem cum Musis eadem è gemma canere
auditum, & eo concentu Augustum via Appia in ce-
lum esse deducendum. Hoc solum noto singulis musis
insignia fuisse,

Hicce arcus triumphales, tropæa, Pyramides,
inscriptio[n]esque honoratae adjungi possunt; quo-
rum nunc quoque multa in viu sunt. Olim pleraque
improborum Imperatorum eraſa, mutataque me-
morat sane Doctissimus juxta ac prudentissimus
Præſul Lætinus Torrentius; Romæ multa specta-
ri marmora è quibus sit Domitianus nomen era-

sum. Quod testatur factum Suetonius capitulo
23.

§. 5. Priscis etiam temporibus Regibus ignis
præfeſſi consueuerat. Perlarum ritus ille fuit,
quem tamen ego ab Hebræorum igne sumptum
arbitror.

Solis iconem crystallo inclusam, & ignem fa-
cum, quem æternum vocabant cum moueren-
tur caſtra præferebant, idque argenteis altaribus,
nec deerat in acie Græcis, quem Pollux & Suidas
πυρφόρον, qui laurum & coronas gestabat; quin
ante tubas inuentas λαμπτεδοφόροι, ignem spar-
gebant, faces accendebant, vt sic prælium pariter
accenderent.

Cur ignem Persæ prætulerint, non est facile
conjecturare; Fortè quia ignis ἀγνις εστι, &
pura omnia reddit. Sed probabilius vel cultum à
Persis ignem, quemadmodum à Chaldais, &
colligitur ex Darij facto, qui circumiens aci-
em, Solem, Martem, & facrum atque æter-
num ignem comprecatur. Verisimilimum ini-
tium fuisse, vt temp̄ sacrificare volentibus in
promptu effet, non quolibet autem igni vlos
satis constat ex eorum historia, quia consuetudo tam-
en ab Hebræorum legibus manauit. Leuit. 10. 1. &
16. 1. alienum ignem offerre non licuit, & lib. 2. Mac-
cabæor. cap. 1. à versu 18.

*Facturi igitur quinta & vigesima die Mensis Cas-
teu purificatiōnē templi, necessarium duximus signi-
ficare vobis: vt & vos quoque agatis diem scenopiegie, &
dieni ignis, qui datus est, quando Nehemias edificato templo &
altari obulit sacrificia.*

Nam cum in Persidem ducerentur Patres nostri; Sa-
cerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum igne-
mē altari occulte absconderunt in valle, ubi erat pu-
teus altus, & siccus, & in eo contutati sunt eum, ita ut omni-
bus ignotus esset locus.

Cum autem præteriſſent anni mulci, & placuit DEO,
vt mitteretur Nehemias à Rege Persidū: Nepotes Sa-
cerdotum illorum, qui absconderant, misit ad requiren-
dam ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inuen-
erunt ignem, sed aquam cressam. Et iussit eos hau-
rire, & afferre sibi: & sacrificia, qua imposta erant,
iussit Sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna,
& que erant superposita. Vtique hoc factum est, & tempus
affuit, quo Sol resulſit, qui prius erat in nubilo,
accensus est ignis magnus, ita ut omnes miraren-
tur.

Orationem autem faciebant omnes Sacerdotes, dum
consummaretur sacrificium, Ionatha inchoante, ceteris
autem respondentibus. Et Nehemias erat oratio hunc ha-
bens modum: D O M I N E Deus omnium creator ter-
ribilis, & fortis, iustus & misericors, qui solus es bonus Rex,
solus prestantis, solus iustus, & omnipotens, & aeternus, qui
liberas Israhel de omni malo, qui fecisti Patres electos,
& sanctificasti eos: accipe sacrificium pro viuis ero popu-
lo tuo Israhel, & custodi partem tuam, & sanctifica. Con-
grega dispersionem nostram, libera nos qui seruunt gen-
tibus, & contemptos & abominatos respice: vt sciatis Gen-
tes, quia tu es Deus noster. Afflige opprimentes nos, & con-
tumeliam facientes in superbia. Constitue populum tuum
in loco sancto tuo, sicut dixit Moyses.

Sacerdotes autem psallebant hymnos, usquequo con-
sumptum esset sacrificium. Cum autem consumptum es-
set sacrificium, ex residua aqua Nehemias iussit lapides ma-
iores perfundi. Quod vt factum est, ex eis flamma accen-
sa est: Sed & ex lumine quod resulſit ab altari consumpta
est: vt vero manifestata est res renunciatum est Regis
Persarum quod in loco in quo ignem absconderant, hi qui
translati fuerant Sacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehe-
mias & qui cum eo erant, purificauerunt sacrificia.

Considerans autem Rex, & rem diligenter examinans, se-
cuit eum templum, ut probaret quod factum erat: & cum pro-
basset, Sacerdotibus donauit multa bona, & alia atq[ue] alia
munera, & accipiens manu sua, tribuebat eis. Appellauit
eum Nemehias hunc locum Nephtar, quod interpreta-
tur purificatio.

Hac igitur nota Persarum Regibus historia
causa esse potuit, ut ignem seruare, circumferre,
& quodammodo honorare vellent. Rem ac-
curatè diuina & humana doctissimus Serarius no-
ster perpendit in harmonia Maccabæorum in cap.
1. & 2.lib.2. quæstiuncula 14.

Primo rem diligenter explorauit (Rex Per-
sarum) Deinde fecit templum, inquit Lyranus, fecit
vel proprium templum, ut Darius Esdræ 6. vel impropriè,
iam factum sollicet decorauit, ut Artaxerxes. Sed Géne-
brardus in Notis dicit, sacram aliquod adfiscum, cuius-
modi probatica piscina erat Ioannis capite 5. & apud
Bedam Esd. 2. fuisse tunc adfiscatum.

Eodemque sensu posset Græcorum iegov adiecti su-
mi, ut scilicet locum illum, Sacrosanctum fecisset, ut qui
anteaputens profanus erat, iam in eo quedam Dei ve-
neratio esset ac religio, ut etiam inquit, Noua transla-
tionis commentator. Facitque ad hanc expositionem
non parum, quod cum locum Rex sepisse, & conservasse
dicatur, Græcæ περιφέρειας. Vnde in Latino ver-
su 34. videtur fuisse, non, considerans, sed consecratis,
vel circumserans, vel certe obserans.

*Persa igne
honora-
bant.*

Nam hac alioqui obseratio eo in textu omittetur,
& qui in Graco est δοκιμάσεις verbis equo pluribus verte-
retur, cum addatur: rem diligenter examinans. Deinde
quod loca istiusmodi religiosa, templorum etiam no-
men, quo interpres noster vicitur, admittant, ut Luci, asylia,
& similia; Sicut & Virgilium dixit Aeneidos octauo,
Scrupasaxa, Bacchi tempia.

Tertio, Sacerdotibus bene faciebat, inquit sua ipsius
manu multa diversa dabat, qua sui è theauris accipie-
bat. Possem vero τὰ διαφορὰ etiam sumi, quasi
διαφέροντα, id est, præstantia & eximia, seu meliora,
& excellentia, ut Romanorum 2. Hebreorum 1.
versiculo 4. Quanto differentius, pre illis nomen
hereditauit. An vero ista proper Persicas de igne opini-
ones Rex fecit? Tanta DEI bonitas est, ut quemad-
modum ait Sanctus Augustinus, è malo etiam bonum eli-
ciat.

Cum ergo ex delapsō cœlum igne, qui ut supra iam
notatum; memoratur in Scripturis aliquoties diuinus
etiam apud se ignem lapsum vel excitatum Gentiles fabu-
larentur, apud Plinium libro secundo capite centesimo de-
cimo, Seruum libro duodecimo Aeneidos, omnium verò
maxime Persa apud Ammianum libro vigesimo tertio,
quibus etiam ignis sacer & perpetuus, multaque item py-
rithea, & πυρὸς ραδ, ut vocat in Cosroe Cedrenus; istam
Persarum Regis huius vel opinionem, vel superstitionem
potius in bonum iam convertit D E V S. Suuus, verum
opus & beneficium à barbaro etiam laudari colique fe-
cit.

Hac igitur consuetudo ab Hebreis manaf-
se videtur, quanquam ignis ratio ab alijs quoque
habita legatur, Rhodiginus libro decimo quinto
capit. 15. Legimus & in Gracis illud item, à Medis
& Affyris Barbaricos contribui eiusmodi elemento ho-
nores, non religione ritique, sed formidine verius nocen-
tissime, omniaque absumentis rei. Scribit Porphyrius,
quod & alibi arbitror à me relatum, diis qui sunt intra cœlum, sine cursu quodammodo pererrantibus, siue
non errantibus, quorum ducem esse Solem primo, deinceps
Lunam existimandum est, commode sacrari ignem
posse, quasi rem cognatam. Sed de nostra item religio-
ne, ut aliquid hinc nostris laboribus inseramus: per om-
nes squidem Orientis Ecclesias, quando legendum Euan-

gelium est, accendunt luminaria iam sole rutilante: non v-
tique ad fugandas tenebras, sed ad signum laxitiae demon-
strandum.

Dino apud Clementem ait, Persas Deorum
suum nullam imaginem habuisse, quod ignem,
& aquam solas Deorum imagines arbitra-
tur.

Translatus est ille honos ad Romanos Impe-
ratores. Officium erat aulæ Constantinopolitanæ ordinarium, τὸ λαμπταδεῖον lampadarii, non enim praedatu-
foculus illis, sed lampas, seu lucerna præferebatur.
Codinus, τὸ δὲ λαμπταδεῖον, καταθέτει τὸ μεγά-
λη ομηρικὴ τὸ θεῖον πεπλον μετ' ἡμέρην
λαμπταδὲ φέροντο. Lampadario diuam ampullam
cum accensu lampade ferente. Erat Imperatoria lampas
duabus, Augustæ, & Patriarchæ una corolla cincta.
Priores Imperatores foculos habuisse puto; sicque
intelligi, quod de pertinacie ait Herodianus libro 1.
Neque ignem sibi præire, neque aliud imperii insig-
gne passus est attollì. Sorori suæ id commodus con-
cessit, Marcia concubina omnia Augustæ priuile-
gia præter ignem dedit. Herodianus libro primo.
Nunc cæmeria ea omnino desit, nisi quod faci-
bus interdum excipiuntur. Olim id vistatum fuis-
se confit ex libro Iudith capite tertio, versiculo 10.
Excipiebant enim Holofernem cum coronis, & lampadib-
us. Cujus in locum successerunt festiva tormento-
rum tonitrua. Insignia vero Imperij sic præferun-
tur, ut in Bulla Aurea præscribitur, titulo vigesimo
secundo.

Ad declarandum autem, in Imperatoris vel Regis Roma-
norum deambulantis presentia, processionis ordinem Princi-
pum Electorum, de quo supra secundum mentionem, statuimus,
ut quotiescumq[ue] in celebratione Imperiali Curia, Principes
Electores cum Imperatore seu Rege Romanorum, in quibus-
cunque actibus vel solennitatibus, processionaliter ambulare
contigerit, & Imperialia vel Regalia debuerint Insignia deportari,
Dux Saxonia Imperiale, seu Regalem ensim deferens,
Imperatorem seu Regem immediate præcedat, & inter illum
& Archiepiscopum Treuirensem medius habeatur: Comes
vero Palatinus pomum Imperiale portans, à latere dextro, &
Marchio Brandenburgiacus sceptrum deferens, à sinistro latere
ipsius Ducis Saxoniae linealiter gradiantur. Rex autem Bo-
hemia Imperatorem, seu Regem ipsum immediate, nullo inter-
ueniente sequatur.

§. 6. Principum etiam honori tributum, ut
nemo sine munere eos aeat, excipiatur; verum
id Persarum fuit, in Romana, & nunc Christiana
Republika mos ille exolevit. Quemadmodum &
strenæ Imperatoribus dabuntur. Nam Augusto
Missa in capitolium etiam absenti, Suetonius 57. Ca-
ligula ad sedem delata. Dio lib. 56. Qui & edixit, & ad
acciendi stetit. Sueton. cap. 42. Melius Tiberius, qui
in quadruplum reddere solebat, quem nunc motem
Principes imitari solent.

§. 7. Publicæ etiam natales Principum celebra-
tur, qua consuetudo ita nunc desit, ut vix natales Principum
cognoscantur. Martialis natalem Domitiani Louis sola fore
in cunabulis præfert:

*Cæsaris alma dies, & luce sacrati illa,
Conscia Diæcum que tulit Ida Iouem.*

Simile aliquid est apud Platonem in Alcibiade. Post-
quam vero natus est primogenitus, qui succedit in regno, pri-
mo quidem eum diem omnes, qui sub regno sunt, celebrant:
atque ita in posterum quotannis Natalem Regis diem sacrum
festis omnis Asia colit. Cum vero apud nos quis nascitur, ne
vicini quidem, ut ait Comædus, sentiant.

Sed olim grauiter imperatus ille honos. Caligu-
la consulibus oblitis de natali suo edicere, abroga-
uit magistratum; fuitque triduum sine summa po-
te state Respublica. Sic Maccabæorum libro 2. c. 6.

Iudæi

Principat
natalis cele-
bratus.

Judæi ducebantur cum amara necessitate in die natalis regis ad sacrificia. Neque natalem modo, sed diem etiam initi principatus. Plinius ad Traianum. Diem Domine quo seruasti imperium, dum suscipi, quanta mereris, latitia celebravimus, precati Deos, ut generi humano, cuius tutela, & securitas salutis tua iniusta est, in columnam florarentque præstarent. Præmio, & commilitonibus iusseramus more, solemnissimis præstantibus, & provincialibus, qui eadem certarunt pietate iurantibus.

Et Suet.in Vespas. cap. 6. Tiberius Alexander praefectus Aegypti, primus in verba Vespaſiani legiones aedigit, Kal. Iul. qui principatus dies in posterum obseruat⁹ est.

Aut sane quo magno beneficio affecſſeret populos. Ita Augustus; Dio P. 54. Ob reditum eius ac propter ea, que abſens egiffet, multa ac varia in honorem eius decreta sunt: quorum ille nihil accepit, niſi quod Fortuna Reduci aram conſecrari, diemq; ſureditus inter ferias referrit, & Auguſtalia dici paffus est.

Quin & populi nouos natales finxere in gratiam principum. Suet.in Augusto cap. 59. Quædam ciuitates Italie diem, quo ad ſe primum veniſſeret, initium anni fecerūt. Erant illa vel amoris veri, vel fictæ adulatioñis indicia. In Augustum iam ſeniorēm fuit ille populorum affectus.

Tene magis ſaluum populus velit, an populum tu, Seruet in ambiguo qui conſultit, & tibi & urbi Iupiter. Auguſtī laudes agnoscere poſſis.

Eadem cérémonia Christiani ſuos antiftites honoſarunt, diem enim illi ad epifcopatum electi fuiffent festum habebant. Ita 15. Cal. Febr. Cathedræ Romanae, & 8. Cal. Mart. Antiochenæ celebatur. De hac conſuſtudine doctifſimus Baroniūs in Martyr. 15. Cal. Febr. Quod autem ad preſentem ſolemnitatem ſpelliāt, laudabilis in Eccleſia viguit antiqua vſus, vt dies anniversaria ageretur, qua quis alicui ſedi preſectus eſſet Epifcopus. Id etenim tam in Occidente ali Eccleſia, quam in Oriente etiam obſeruat⁹, immuſera ſerē docent exempla. De conſuſtudine Romana Eccleſia ſcribit Sanctus Paulinus epiftola 16. ad Seuerum: extant de eare ſermones Sancti Leonis Paapea die habiti. Conuenire enim vndeque ex Italia Epifcopi tunc Romam conſueverunt ad celebrandum natalem diem Romani Pontifici, vt pulchre demonſtrat epiftola Hilarii Pape ad Afcanum & cateros epifcopos prouincie Tarraconenſis, dum in ea hac leguntur: Lectio ergo in conuentu fratrum, quos natalis mei ſeſtivitas congregauerat, litteris veftris &c. quoniam autem bi fuerint, ex quibus ita ciuitatis Romanæ confluſerint, indicant iſa synodica tabula illuc ſuperius recitat⁹. Accipe & de vſu aliarum Eccleſiarum exempla, vt illud quod Sanctus Ambroſius ſcribit de Felice Comenſi Epifcopo, libro oītao, epiftola 60. Edition. Roman. item quod Sanctus Auguſtinus habeat de die natali Aurelii Epifcopi Cartaginensis ſermonē trigesimo ſecondo, de verbū DOMINI in fine; deque ſue ipſius etiam anniversaria die ordinationis homilia vigesima quarta & vigesima quinta. De conſuſtudine Orientalis Eccleſia ſatis monent Grecorum Menologia, in quibus Sancti Basilii, Sancti Ioannis Chryſostomi, & aliorum agitur ſed etiam natalis dies, quo etiam vſu & ratione Romana Eccleſia eam diem ſolemniiter agere conſuevit, quo Romane natalis eſt cathedra, quoniam (inquit) Sanctus Petrus Roma diuino conſilio prium ſedere cepit, translata illic ſede, quam ſep̄em annos tenuit Antiochie. Porro tanto celebrior hac eft ſolemnitas illa, qua Antiochia ſedit, que mobilis illa, vel ad tempus tantum ac quafper transiſtum ſita eft, Roma vero ſtabiliuit firmauitque Deus eandem in eternum Petri ſuccelloribus permanentem; quam vi tradit Irenaeus libro tertio, capite tertio, doctrina munitam, traditionibus locupletatam, meritis illuſratam, doctibus auctam, idem Apoftolus vna cum Paulo etiam ſanguine conſtrauit.

§. 8. Lætis acclamationibus, plausibusque exci-

pere principes vſitatum erat, quod nunc etiam fere, niſi cum in coronatione acclamat⁹ur; viuat rex, intermittitur. Olim præcipue affectabantur illi plausi, qui poſtquam nequifimo cuiq; tyranno impensis darentur, in contemptu, defuetudinemque ve-

Plausum
veterum
ratio.

1. Laudes eorum referabant. Pertinaci acclamabant: Patrio, patri ſenatus, patri omnium bonorum, pertinace Imperatore neminem timuimus, ſecuri viximus, quod ad defectum vſque vocis ingeminarunt. Diac. libro 8. Erant & iſta: O te felicem, o nos felices. Plin. ad Traianum. 2. De noſtri annis addat tibi Iupiter annos. Tertull. precebat, & vobebant. Tu vincas, Iufine, canunt. Coripp. 3. Plausus ille, vociſ modulatione, manuū comploſione, & iactatione, veftū commotione peragebatur. Vocis erat vel ſimplex modulatio, vel ad ditis instrumentis. Plebs personabat certis modis, plausuque composito. Cacil. libro decimo ſexto. Cacil. libro primo. var. lec. 2. Voces, ait organo dulciores, non clares, ſed tonos. Plinius concentum dicit. Nero Alexandrinorum laudationibus delectatus, inſtitui curauit, qui exempla plaudendi rationem addiſcerente, queſtres adolescentulos, & e plebe quinq; millia. Bombos, imbrices, teſtas vocabant, à ſonitus quadam ſimilitudine. Aurelianus oraria populo dedidit ad fauorem.

Quid vero oraria? Lipsius tegmina resonantia eſſe vult, quibus modulatæ acclamationes darentur. Caſaubonus lora & fascias, quæ in plausu iactarentur. Nec ex Eufathio ſatis colligitur, qui in l. 4. Iliad. p. 172, inquit, οἱ ἔν παρισινοῖς καὶ ὀρεγέτοις τέθανοι, Mitræ ſunt corona, ex orarijs & fascijs. Si igitur conſtet, quæ ſint mitra partes, conſtabit, & quæ ſint oraria. at mitra, ſeu cidaris varia fuit, ideoque quicquid præter fascias fuit in mitra id orarium dicitur Eufathio: eæ nimirum partes quæ fascijs colligebantur. itaque cum cidaris eſſet turrita, quæ & τίτλοι vocabatur. Poll. libro oītao, capite decimo tertio. tiara quoque eiusmodi erat; Sugerius de Ludouico Crasso. Circundantes capitū eius Phrygium ornamentum imperiale instar galeæ, circulo aureo concinarum imponunt. Phrygium verò Isidorus vocat mitram. Tale igitur quippiam fuit orarium, vt ex pluribus orarijs mitra fieret, ſi Eufathio credimus, itaque adiuando ſono, ac bombo fuit, non tantum ad iactationem, cum paruum eſſet, nec in iactatione magnopere apparet. Poplynum igitur orario, veluti nunc folijs alijs, edebant, atque hoc de Aurelianō dice re voluit Vopiscus. Quod ſi tamen orarium illud Aurelianī non erat diſſimile orario Eccleſiaſticorum; & vel illud profanum, ab illo ſacto, vel à profano ſacrum eſt dictum, aliquam analogiam fuiffe dicendum eft.

De orario Eccleſiaſtico eft in Concil. Toletan. 4. Honori Pap. 1. tempore celebrato. can. 28. Epifcopus, Presbyter, aur Diaconus, ſi à gradu ſuoi iniuſte deſerit, in ſeunda Synodo innocens reperiatur, nō potest eſſe quod fuerat, niſi gradus amissos recipiat coram altario, de manu Epifcopi, orarium, annulum & baculum; ſipreyter, orarium, & planetam; ſidiaconus orarium, & albam; ſi ſubdiaconus, patenam & calicem: ſic & reliqui gradus eam reparationem ſuoi recipiant, quæ cum ordinarentur, perceperunt.

Orarium hoc veftris genus erat, nam à Buccardo libro 6. dicitur ſtola oraria. cap. Presbyter 2. quia can. 40. Concil. Tol. 4. Orarijs duobus, nec Epifcopo quidem licet, ne Presbytero vti, quanto magis Diacono, qui minifter eorum eft. Vnum igitur orarium oportet leuitam geſtare in ſinistro humero, propter quod orat, id eft, predicit: dextram autem partem oportet habere liberam, vt expeditus ad ministerium ſacerdotale diſcurrat. Cauet igitur amodo Leuita gemino vti orario, ſed vno tantum, & puro, nec vlli coloribus, aut auro ornato.

R 4

Itaque

Itaq; vestis erat, quia impedita ministrantem, & videtur Episcopis concepsum, ut auro, vel coloribus ornarent. 3. Modus gestandi ex Bracarens. cap. 9. traditur: *Orarium habeat subdiaconus, & diaconus; sed diaconus infra tunicam absconsu habeat orarium, subdiaconus superposito scapulari tatur orario.* Bed. collect. cap. de septem ordinib. Bene, inquit, orationibus conuenit orarium, conueniens vestimentum officio. Quemadmodum igitur plaudentes regi terreno oratiis instructi erant, ad favorem, & plausum, ita laudes aeterni imperatoris, & regis regum legem praedicantes oratiis vtebantur.

Plausus manuum.

Manibus etiam plaudebant, seu *έργον* dabant. Iaque pereunte viitijs suis Republicā, in circis ac theatris potius, quam in segetibus, & vineis manus mouebant, ut querebatur Varro. Arte etiam plaudebant, ut Aristoteles lib. 1. ep. 10. i. δεξιὰ τοῖς δάκλύοις υπεστηλεύονται σποκεμένην τὴν ἀεισεχόντην πλήθην τὸ κοίλον, οὐ μηδὲ χρήσεις ἐν φωνῇ αὐτοπληθευει τέρπον καὶ μέλλον. Dextra contractis digitis sinistram subiectam feriebant in cauam, ut manus concusse instar cymbalorum bene sonarent. Manibus item vestibusque iactatis fauere demonstrabant.

Et dare iactatis undique signatogis.

Magni vero applausus illos, seu auras populares estimari solitas docent acta publica; nam non modo acclamations ipsas, sed numerum etiam Imperatori, & voces mittent. Neque negligenda fuit testificatio illa publicae voluntaris, cum firmum amicitiae vinculum inter populum, & principem sit. Principe quidem populo bene facere, populum vero in latus principis effundi.

Acclamationum Ecclesiastica- rum exemplum.

Hinc ex more temporum, & consuetudine, magnō seruore Episcopis populus in Ecclesia applaudebat, consensum in sacra doctrinā, vitæque purioris desiderium ostendendo. Luclentum exemplum est in actis, quibus Augustinus Eradium designauit successorem, epist. 110. Locum integrum ut presa consuetudo intelligar apponam. Ergo (inquit Augustinus) ne aliquis de me queratur, voluntatem meam quam credo Dei esse, in omnium vestrum votitatem perfero: Presbyterum Eradium mihi successorem volo. A populo acclamatum est; De gratias, Christo laudes. dictum est viciester. Exaudi Christe, Augustino vita; dictum est sexies decies. Te patrem, te Episcopum, dictum est octies, cumque reticeretur, Augustinus Episcopus dixit: Non opus est me de laudibus eius aliquid dicere, faneo sapientia & parco verecundia, sufficit quia nostra eū & hoc me velle dico, quod vos velle scio: & si ante nescirem, hodie probarem. Hoc ergo volo: hoc à Domino Deo nostro, nunc etiam in aetate frigida, votis seruientibus posco: hoc ut mecum retisi exhortor, admoneo, rogo, ut omnium in pace Christi collati & conflati mentibus confirmari Deus quod operatus est in nobis. Qui in isti milieum, ferue cum; seruit incolumem, seruit sine crimen, ut qui faciat gaudium viuentis, locum supplet morientis. A notariis Ecclesiasticis curcerintis exceptiuntur, quia dicimus, excipiuntur que dicitur, & meus sermo, & vestre acclamations in terram non cadunt. Apertius ut dicam, Ecclesiastica nunc gesta conficiuntur. Sicut enim hoc esse, quantum ad homines attinet, confirmatū volo. A populo acclamatum est trigesies sexies, Deo gratias, Christo laudes. Exaudi Christe August. vita, dictum est tredecies. Te patrem, te Epim; dictum est octies. Dignus & iustus es; dictum est vices. Benemeritus, bene dignus, dictum est quinques. Cumq; reticeretur, Augustinus Episc. dixit: & go ut dicebam voluntatem meam & voluntatem vestram gestis ecclesiasticis, quantum ad homines attinet, confirmatam volo: quantum vero ad latentem omnipotentis voluntatem, omnes (ut dixi) oreum ut confirmet Deus quod operatus est in nobis. A populo acclamatum est, iudicio tuo gratias agimus; dictum est sedecies. Fiat fiat, dictum est duedecies. Te patrem, Eradium Episcopum; dictum sexies. Cumq; reticeretur, Augustinus Episcopus dixit: Scio quod scitis & vos, sed nola de illo fieri, quod de me factum est: quod autem factum fit, multi ci-

tis: illi soli nesciunt, qui tunc aut nondum natuerant, aut nondum habebant etatem sciendi. Adhuc in corpore posite beatæ memoria patre & Episcopo meo seni Valerio, Episcopus ordinatus sum, & sed cum illo, quod Concilio Niceno prohibitum fuisse nesciebam, nec ipse sciebat. Quod ergo reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo. A populo acclamatum est, Deo gratias, Christo laudes; dictum est tredecies. Cumq; reticeretur, Augustinus Episcopus dicitur: Erit presbyter ut est, quando Deus voluerit, futurus Episcopus. Sed plane modo facturus sum adiuuante misericordia Christi, quod adhuc vsq; non feci. Nostis ante aliquot annos quid facere voluerim, & non permisisti. Placuit mihi & vobis propter curam Scripturarum, quam mibi fratres & patres mei coepi scopi duobus Conciliis Numidia & Carthaginis imponere dignati sunt, ut per quinq; dies nemo mibi molestus esset. Gestæ confessæ sunt, placuit, acclamasti. Recitatur placitum vestrum, & acclamatio vestra. Parvo tempore seruatum est circa me, & postea violenter irruptum est, & non permitto ad quod volo vacare. Ante meridiem & post meridiem, occupationibus hominum teneor. Obscurò vos & obstringo per Christum, ut huic iuueni, huic presbytero Eradio, quem hodie in nomine CHRISTI designo Episcopum successorem mihi, patiamini me refundere onera occupationum mearum. A populo acclamatum est, iudicio tuo gratias agimus; dictum est vices sexies. Cumque reticeretur, Augustinus Episcopus dixit: Ego charitati & benevolentie vestra apud Dominum Deum nostrum gratias ago, immo de illa Deo gratias. Ergo fratres, quicquid est quod ad me perferebatur, ad illum perforatur: vbi necessarium habuerit consilium, meum non negabo auxilium. Abstit ut me subtraham: tamen quicquid illud est quod ad me perferebatur, ad illum perforatur. Ipsi me autem consulat, si forte non inservit quid facere debeat, aut poscat adiutorem quem nouit patrem: ut & vobis nihil deficiat, & ego tandem aliquando, si quantulumcumq; datum mihi huic vita donauerit Deus, ipsam mean quantulumcumque vitam non deme significi, nec donec inertia, sed in sanctis Scripturis, quantum ipse permitit & largitur exerceam: hoc & ipsi proderit, & per ipsum etiam vobis. Nemo ergo inuidet otio meo, quia meum otium magnum habet negotium. Video me de hac re, propter quam vos inuitavi, omnia vobis sum egisse que debui. Hoc ad ultimum rogo ut gesta ista subscriveantur, qui potestis. His mibi responsum vestra opus est: tenetam responsum vestram: de his assentione aliiquid acclamate. A populo acclamatum est. Fiat fiat, dictum vices quinque. Dignum est, iustum est; dictum vices octies. Fiat fiat, dictum quater decies. Olim dignus, olim meritus: dictum vices quinque. Iudicio tuo gratias agimus: dictum tredecies. Exaudi Christe, Eradum conforta: dictum octies decies. Cumque reticeretur, Augustinus Episcopus dixit: bene habet, ut ea quae Dei sunt, circa sacrificium eius agere valeamus, in qua bona supplicationis nostra maxime commendo charitatem vestram, ut omnes vestras causas & negotia intermittatis, & pro ista Ecclesia, & pro me, & pro presbytero Eradio Domino precem fundatis.

Quin & concionantes plausu prosequabantur, studium enim concionanti necessarium est. Hinc Pauli Samotateni infaniam, de qua scribunt Episcopi apud Eusebium libro 7. hist. capite 24. Neque necessum est dicendo per sequi, illius prefigias in conciliis ecclesiasticis surpassas, quas false gloria vmbrae consectando, & varias inpiarum species accupando, & imperitorum mentes eo pacto in sui admirationem traducendo, callide excogitauit: neque qua ratione sedem & thronum sublimem sibi paravit, eumque non ut Christi discipulum decet, sed ut mundi principes solent, secretum & separatum habuerit, nomine suo appellari, semper in eo sedens manu percussurit, calcibus aliquando ipsum pulsabit: & qui, cum eum audirent concionantem, non laudibus extollerent, non (ut in theatris fieri solet) se agitationibus, quo illi applaudenter, in orbem versarent, non more gladiatorium & muliercularum, quos apud se habebat, inconcurreti acclamarent, & quas stirpibus geflirent: sed ut in domo Dei pareret, modestè moderatè, auscultarent, eos grauiter increparit, & verbis contumeliosi exceperit: neq; quomodo in verbis Dei interpretare.

terpretes, qui è vita excessissent, dum in hominum frequentia palam predicaret, petulanter & importunè debachatus fuerit: & non tanquam Episcopus, sed tanquam sophista & præstigiator se ipso magnifica verba iactitarit.

Ex quibus theatricè etiam gesticulationes, & mores notari possunt.

*Itineraria prim
cipum ho
norata.*

§. 9. Maxime maiestas imperatoria, & ante regia in itineribus cognoscatur. Honores varii exhibebantur. Nam sacrificia immolabantur, odoribus via implebantur, cerei accendebantur, flores, corona, porta, domus priuata, templa ornabantur, publice conuiuia celebrauitur, pallia expandebantur, omnes occurrerent, deducebant, ferebant, laudabant, dispositis per viam organis canebant. ita ut tum demum se principes esse cognoscerent, cum regna sua obirent. Sunt exempla apud Curtium libro quinto. Dion. in Seuero, Liuium 32. Plin. ad Traianum in paneg. Appian.lib.8. Gallici. Suet. in Neron. cap.30. Theod.lib.5, cap.34. Socrat.libro sexto, capite ultimo. Claud. de sexto consul. Honorii. & tertio. Sozom. libro octavo. Paul.lib.30. Herod.lib. 4. & 8.

Hoc ita factum summa prudentia à maioribus opinor, imo plane diuinitus; cum enim maxime inter Reipublicæ principem non vno loco residere, sed beneficia præficiæ suæ exhibere, cunctis populis, à quib[us] alitur, & colitur, omnibus cum illecebris ad profectiones incitare conati sunt.

CAP V T VI.

Potestas principum magna, sed varia.

Potestatum
lenta debet
esse mutatio

§. 1. **V**ARIAM principum in suos potestatem fuisse constat; optime temperatam ex Monarchia, Democracy & Aristocracia probauit. Hoc maxime prouidendum, ut cum Reipublica forma mutatur, consuetorum magistratum potestas lente, & particulatim, nomina autem tardissime mutentur, donec re ipsa labente, sponte euanescant. Consul-tissime hoc in Romano imperio factum; tyranis initio dictatoris nomine grata est, Sulla sequente, deinde Cæsari dictatura data est, sed perpetua. Ter-tio, nomine Triumviratus compondendæ Reipublicæ proscriptio optimatum primos sustulit. Et imperatores, quanquam omnia possent, vires suas magistratum minorum appellationibus stabiliebant. Hinc Pontifices maximi, consulesque renunciabantur, & quod omnium maxime eos tutos reddebat, singulis annis tribunitia potestatis titulum renouabant. Ea enim potestate sacra fæsti habebantur, & fauorem populi tenebant. Ille enim magistratus populi causa, contra potentiorum ciuium iniurias institutus est.

*Regū Chri-
stianorum
temperata
potestas.*

§. 2. Potestas omnium regum Christianorum non ad modum regum Gentilium, sed Hebreorum constituta est; nam quemadmodum summi pontificis, & summi concilii Sanedrin auctoritas inuiolata erat, nec regia potentia premebatur. ita quoque imperandum est regi Christiano, ut tamen religionis antistites audiat, & veneretur. Deinde secum ipse perpendat, quanti sit supremi in religione præsidis amicitia, & fauore munatum regnare. Nam hoc concordia vinculo neglegto vehementer omnia turbantur. Inter Henricos & Pontifices, deinde Fredericos, & alios pontifices, quanti mali causa fuerit imperatorum importunitas omnia sibi vindicantium, historiæ nos edocent. cum enim auctoritate Pontificia imperium sit ad Francos à Græcis, ac deinde à Fran-

*Regni &
cerdotii con
iunctio.*

cis ad Germanos delatum, hinc sit ut in eius gubernatione nonnullæ sint pontificum partes. Nam ut de præsenti statu loquamur; Electores non modo imperiali, sed Pontificia etiam auctoritate institutos tradit Nicolaus Bellus de pontificib. discurs. 1.

*Ex hac assertione auctoritatis Pontificia super Reges; se-
quitur illud, ut Pontifex in rebus Imperii, multo magis se im-
misere queat, utpote qua Iuris pontifici sunt. Sed que Apo-
stolica immediate subiecta. Id autem probatur, quia Grego-
rius Quintus numerum Electorum instituit, quibus eligendo-
rum Cesarum facultatem concepit: Et quanquam authenti-
ca exempla Bullæ aureæ, quam hac de causa edidit, proferri
nequeunt, nihilominus, cum magnum suscepimus labore, ut
huiusce rei dilucidam veritatem compiricem, plereque pa-
tentes litteræ cum earum exemplaribus ad manus meas deue-
nere, quibus antiqui multi Electores exprestè fatebantur, suam
se auctoritatem summis Pontificibus acceptam referre, quem-
admodum in Arce Sancti Angeli in Thesauro, & in tribus li-
bris, quibus titulus: priuilegia Imperatorum, videre est, nec
non in Bibliotheca Vaticana, ubi exempla sunt desumpta ex
iis, que in Arce Sancti Angeli custodiuntur. Ex quibus clare
pater, Electorum auctoritatem eorumque institutionem à san-
cta Romana Ecclesia dependere. Quæ ut magis comprobentur
in medium affero, pro diversis temporum occasiōibus Electo-
res à diversis pontificibus eligendi priuilegio solliatos esse, que-
admodum olim Ioannes X XII. id efficit. Sed & Leo X. Duxem
Saxonie priuauit: Clemens autem V II. electionem Caroli V.
Validam fuisse etiam absque eiusdem Ducis suffragio, suspen-
tauit, atque afferuit, quemadmodum in libro quadam, qui co-
riorubio integratur, cerne est, cui libro titulus, Capitulatio-
nes principum: & conferuatur in pontificio promptuario. In
registris autem Leonis X. & Clementis VII. in Archivio Ca-
mera Apostolica hæc auctoritas lucidius appetat: nam statim
atque Rex Romanorum, vel Imperator electus est, Electores à
Pontifice confirmationem petunt, sepiusq. cum Papa consen-
sum non praefuerit, ad nouam electionem deuenientum est: que-
admodum in dictis libris, si diligenter attendantur, obserua-
re est.*

Nolle ego lites inter regnum Christianum, &
regale sacerdotium oriri, quæ saepè populorum cladi-
bus sopita sunt; hoc moneo politice prudenter-
que Imperatorem, & pieratis, & Reipublica causa
auctoritatē pontificis comiter obseruare oportere.
Videantur cetera, & historia consuluntur. Carolum
Quintum idem ait, cum à Francisco rege Galliarum
ad singulare certamen prouocaretur, respondisse; se Imperator
sancta sedis Apostolica filium ac defensorem esse, eidem se iure-
iurando obligatum, de se nibil statuere posse.

Vere & re & Carolus, neq. enim tot fata popu-
lorum vno enīe librati debuerunt, & cades regis alterius
maiorum malorum initia dedisset. Verum
princeps ille sapientissimus ostendit, quanta sit imperatoris
cum fædere necessitudo. Quod si summi
principis tam est coniuncta, cum Ecclesiæ utilitate
falus, erit etiam aliorum regum, & Rerumpublica-
rum. Nam singulorum regnorum, ut Britanniæ, Da-
niæ, Poloniæ, Aragoniæ, Hungariæ, Neapolis pro-
pria sunt fœderata. Neque potissimum regum despicer
possunt communem patrem, cui à multis filiis subfi-
dia deferuntur.

§. 3. Magna parte in politioribus regnis pendet re-
gnantium potestas, à consilio patriæ, aut statuum pa-
triæ. Cuius magna est contra iniquiores principes v-
tilitas, sed eiusdem multa quoque incommoda, cum
moram rebus utilibus, aut necessariis adfert. Mode-
ratur sua auctoritate principis ingenium; atq; efficit,
ne si quid principi accidat, sine magistratu sit patria.

Summa incommoda, si status concordes non sint,
oriuntur. Ea de re omnes in Germania querimur,
& tamen semper, ut querelis locus sit, agi-
mus. Sunt in Germania tres ordines, qui ad
confli-

*Confilia sta-
tuum quo
commoda,
qua inco-
da habeant.*

*In potentia
statuum dis-
cordia, & p-
tilium tar-
da prouisio.*